

Lasten ja nuorten vahvuuksien ja osallisuuden edistäminen koulu yhteisössä

[Koivisto Kaisa](#), [Ojala Jukka](#), [Rautakoski Pentti](#)

11.12.2015 ::

Metatiedot

Nimeke: Lasten ja nuorten vahvuuksien ja osallisuuden edistäminen koulu yhteisössä. Teoksessa L. Kiviniemi, K. Koivisto & K. Koivunen (toim.) Yhteistyössä koulutusta, työelämää ja aluetta kehittämässä

Tekijä: Koivisto Kaisa; Ojala Jukka; Rautakoski Pentti

Aihe, asiasanat: hyvinvointi, ilmapiiri, koulu, koululaiset, koulu yhteisö, koulu ympäristö, lapset, nuoret, osallisuus, Oulun ammattikorkeakoulu, Kempele

Tiivistelmä: Koulu yhteisö on merkityksellinen kehitysyhteisö lapsille ja nuorille. Dialoginen vuorovaikutus ja yhteistyö vanhempien kanssa ovat perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämän lisäksi koulu yhteisön positiivinen, lämmin ilmapiiri ja vuorovaikutus, nuoren vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen sekä lasten ja nuorten mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua koulun toimintaan sekä päätöksentekoon oman kehitysvaiheensa mukaisesti luovat perustan hyvinvoinnille.

Oulun ammattikorkeakoulun (Oamk) sosiaali- ja terveystieteiden ja Kempeleen kunnan kahden peruskoulun välinen yhteistyö on kohdistunut lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen master- ja perustutkinto-opiskelijoiden tekemisen opinnäytetöiden kautta. Opinnäytetöissä on kerätty ja kuvattu lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvää tietoa oppilaiden, vanhempien ja opettajien näkökulmasta. Tavoitteena on ollut integroida tuotettuja tuloksia koulun toimintaan siten, että lasten ja nuorten hyvinvointitieto lisääntyy ja koulun hyvinvointia kehitetään yhteistyönä. Yhteistyössä on tuotettu tietoa, joka on siirtynyt koulu yhteisön toimintaan ja käytäntöön. Kouluissa toimintaa on kehitetty lasten ja nuorten osallisuutta lisäten.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2015-12-11

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2015102115011>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Koivisto, K., Ojala, J. & Rautakoski, P. 2015. Lasten ja nuorten vahvuuksien ja osallisuuden edistäminen koulu yhteisössä. Teoksessa L. Kiviniemi, K. Koivisto & K. Koivunen (toim.) Yhteistyössä koulutusta, työelämää ja aluetta kehittämässä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 29. Hakupäivä 10.12.2015. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2015102115011> (<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2015102115011>).

Koulu yhteisö on merkityksellinen kehitysyhteisö lapsille ja nuorille. Kehitysympäristönä koulu yhteisö osaltaan vastaa lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Dialoginen vuorovaikutus ja yhteistyö vanhempien kanssa ovat perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämän lisäksi koulu yhteisön positiivinen, lämmin ilmapiiri ja vuorovaikutus, nuoren vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen sekä lasten ja nuorten mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua koulun toimintaan sekä päätöksentekoon oman kehitysvaiheensa mukaisesti luovat perustan hyvinvoinnille.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen heidän normaaleissa kehitysyhteisöissään on tärkeää. Sen keskeisiä kohteita ovat lasten ja nuorten vahvuudet, myönteinen kokemus itsestä ja osallisuuden lisääminen.

Taustaa

Oulun ammattikorkeakoulun (Oamk) sosiaali- ja terveystieteiden ja Kempeleen kunnan kahden peruskoulun välinen yhteistyö on kohdistunut lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen master- ja perustutkinto-opiskelijoiden tekemisen opinnäytetöiden kautta. [Opinnäytetöissä](http://www.oamk.fi/epooki/files/3914/4542/0560/Opinnaytetyot.pdf) (<http://www.oamk.fi/epooki/files/3914/4542/0560/Opinnaytetyot.pdf>) on kerätty ja kuvattu lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvää tietoa oppilaiden, vanhempien ja opettajien näkökulmasta. Tavoitteena on

ollut integroida tuotettuja tuloksia koulun toimintaan siten, että lasten ja nuorten hyvinvointitieto lisääntyy ja koulun hyvinvointia kehitetään yhteistyönä.

Opiskelijoiden tekemät opinnäytetyöt kohdentuivat kahteen laajempaan teemaan, jotka olivat hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä mahdollisten hyvinvoinnin riskien ja huolen aiheiden tunnistaminen koulu yhteisössä. Opinnäytetöitä on esitelty Kempeleen Kirkonkylän koululla [tilaisuudessa \(http://www.oamk.fi/epooki/files/5714/4541/2491/Liite_1_Seminaarikutsu.pdf\)](http://www.oamk.fi/epooki/files/5714/4541/2491/Liite_1_Seminaarikutsu.pdf) kuntalaisille sekä koulun oppilaille, vanhemmille ja opettajille. Yhteistyöstä ja seminaarista julkaistiin [juttu \(http://www.oamk.fi/epooki/files/1514/4541/2674/Liite_2_Rantalakeus-lehden_juttu.jpg\)](http://www.oamk.fi/epooki/files/1514/4541/2674/Liite_2_Rantalakeus-lehden_juttu.jpg) Rantalakeus paikallislehdessä.

Yhteenvetona yhteistyöstä voidaan todeta, että on tärkeää koota olemassa olevaa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvää tietoa suhteessa koulu yhteisön toimintaan useasta eri näkökulmasta. Kouluhyvinvointiin liittyen on tehty runsaasti tutkimuksia ja annettu suosituksia sekä ohjeita lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi [\[1\] \(#cite-text-0-0\)](#). Kuitenkin on tärkeää koota, yhdistää, tutkia ja tuottaa lasten ja nuorten hyvinvointitietoa, jonka perusteella koulu kohtaista toimintaa voidaan kehittää kaikkia osapuolia palvelevaksi yhteistyöksi.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien komitea suositteli Suomelle vuonna 2011, että Suomi kiinnittäisi nykyistä enemmän huomiota lasten ja nuorten hyvinvointiin kouluissa ja miten lapset ja nuoret saavat mielipiteensä kuulluksi [\[2\] \(#cite-text-0-1\)](#). Euroopan neuvosto julkaisi vuonna 2011 raportin lasten ja nuorten osallisuudesta Suomessa [\[3\] \(#cite-text-0-2\)](#). Raportin mukaan lasten ja nuorten osallisuus toteutuu Suomessa pääosin muodollisten, valmiiksi tarjottujen rakenteiden puitteissa, joita ovat paikalliset nuorisovaltuustot, kouluneuvostot, kansalliset ja paikalliset lasten parlamentit. Harisen & Halmeen (2012) mukaan nuorisovaltuustot, lasten parlamentit ja vastaavat kiehtovat toimintamuotoina kuitenkin vain pientä osaa lapsista ja nuorista [\[2\] \(#cite-text-0-1\)](#) [\[4\] \(#cite-text-0-4\)](#).

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen heidän normaaleissa kehitysyhteisöissään on tärkeää. Sen keskeisiä kohteita ovat lasten ja nuorten vahvuudet, myönteinen kokemus itsestä ja osallisuuden lisääminen. Oamkin sosiaali- ja terveystieteiden sekä Kempeleen kunnan kahden koulu yhteisön kanssa tehty yhteistyö on ollut merkityksellistä molemmille osapuolille. Yhteistyössä on toteutettu Oamkin strategista tutkimus- ja kehitystyön (tk-työ) linjausta kiinteästä työelämäyhteistyöstä. Tässä yhteistyössä on tuotettu tietoa, joka on siirtynyt koulu yhteisön toimintaan ja käytäntöön. Kouluissa toimintaa on kehitetty lasten ja nuorten osallisuutta lisäten. Yhteistyön tuloksena ehdotetaan dialogisuuden lisäämistä koulu yhteisön vuorovaikutustilanteisiin.

Johdanto

Lasten ja nuorten elämän tärkeät kehitysympäristöt ovat koti, päiväkoti ja koulu. Kodin ja koulun välisen yhteistyön tulisi lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia. Tällöin perheet sitoutuisivat tietoisesti toimimaan yhdessä koulun henkilöstön kanssa lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena. Vanhempien oman lapsen tuntemus yhdistyy ammattilaisen asiantuntemuksen kanssa hyvinvointia edistäväksi yhteiseksi ymmärrykseksi. Koulun henkilöstö luo edellytyksiä yhteistyölle ja vanhemmat toimivat lapsensa ensisijaisina kasvattajina. [\[5\] \(#cite-text-0-5\)](#)

lasten ja nuorten tunnetta, että joku kuuntelee heitä huolten yhteydessä.

Yhteistyö on erityisen tärkeää silloin, kun lapsella tai nuorella ilmenee tuen tarvetta. Koulututkimusten mukaan lapsikohtaisia keskusteluja ja perhekohtaista yhteydenpitoa pidetään tärkeinä. Yhteistyön tulisi painottua sosiaalisen verkoston, luottamuksen ja yhteisöllisen tuen luomiseen, ei vain ongelmiin puuttumisena. Koulu yhteisön aikuisten ihmisten tulee systemaattisesti tukea lasten ja nuorten tunnetta, että joku kuuntelee heitä huolten yhteydessä.

Tutkimukset osoittavat, että lasten ja nuorten vahvuuksien nimeäminen ja niiden edistäminen lisäävät hyvinvointia. Vahvuuksilla on yhteyttä myös terveenä pysymiseen. Lapsella on vahvuuksia olemassa olevina syntyessään ja niitä kehittyy suojaavissa perhe- ja kasvuolosuhteissa vuorovaikutuksessa läheisten kanssa. [\[6\]](#) (#cite-text-0-6) [\[7\]](#) (#cite-text-0-7) Vahvuuksiin perustuva lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa kyvykkyyden, osallistumisen ja psykososiaalisten taitojen painottumista kaikessa vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa [\[6\]](#) (#cite-text-0-6) [\[8\]](#) (#cite-text-0-9) [\[9\]](#) (#cite-text-0-10) [\[10\]](#) (#cite-text-0-11). Psykososiaalisia taitoja ovat ihmissuhdetaidot, ristiriitojen ja ongelmien ratkaisutaidot sekä omien kokemusten ilmaisutaidot. Näitä taitoja voidaan edistää päiväkodeissa ja kouluissa osallisuutta ja vahvuuksia edistävillä yhteisö- ja ryhmämuotoisilla tavoilla. [\[11\]](#) (#cite-text-0-12) Koettu osallisuus ja vaikutusmahdollisuus elämässä lisäävät hyvinvointia [\[12\]](#) (#cite-text-0-13).

Osallisuus tarkoittaa nähdäksi, kuulluksi ja tunnustetuksi tulemistä. Positiivinen, avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri lisää osallisuutta koulu yhteisössä [\[13\]](#) (#cite-text-0-14). Osallisuus vahvistaa yhteistyötaitoja ja auttaa löytämään myönteisiä tunteita itsessään [\[2\]](#) (#cite-text-0-1). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden [\[14\]](#) (#cite-text-0-16) mukaan oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua koulussa toimintakulttuurin luomiseen ja koulun kehittämiseen. Lapset ja nuoret eivät saa monipuolisia kokemuksia osallisuudesta ja vaikuttamisesta tämän päivän koulu yhteisöissä. [\[15\]](#) (#cite-text-0-17)

Vahvat myönteiset kokemukset luovat perustan myös myöhemmälle myönteiselle kehitykselle niin, että myönteisyys vain lisääntyy.

Vahvuudet ja myönteinen kokemus itsestä - perusta lasten ja nuorten hyvinvoinnille

Kouluhyvinvointia voidaan tarkastella kasvatuksen, opetuksen, oppimistulosten ja hyvinvointitiedon yhteyksien koontina, kuvaamisena ja reflektointina. Kokemus hyvinvoinnista muodostuu omasta sisäisestä kokemuksesta ja siitä, miten itseä koetaan kohdeltavan. [\[16\] \(#cite-text-0-18\)](#) Lapsuus sisältää sisäisiä ja ulkoisia vuorovaikutuksellisia prosesseja. Varhaiset ihmissuhteet ja elämän kokemukset luovat perustan, joilla on merkitystä myöhemmässä elämässä selviytymisessä.

Tiedetään, että vanhempien sensitiivisyys lapsen tarpeille ja johdonmukainen lapsen tarpeisiin vastaaminen ovat merkittäviä asioita lapsen turvallisen kasvun näkökulmasta. Sisar- ja kaverisuhteilla niin kutsuttuina peilisuhteina on tärkeä osa identiteetin muodostumisessa. Nämä kokemukset muovaavat jatkuvasti myös aivojen kehitystä. Vaikka aivojen kehitys on geneettisesti määräytyntä, niin aivojen varhaiskehitys sisältää herkkyyskausia, jolloin laiminlyönti ja ympäristöärsykkeiden puute voivat johtaa heikentyneisiin kognitiivisiin kykyihin. Koska aivojen kehitys on yhteydessä ympäristötekijöihin, aktiivinen varhainen positiivinen interventio tarjoaisi parhaan hyvinvointia edistävän mahdollisuuden lasten tulevaisuutta ajatellen. [\[17\] \(#cite-text-0-19\)](#)

Myönteinen ja suojeleva ympäristö rakentaa lapsen keskushermostoa ihmisille ominaiseen normaaliin suuntaan. Vahvat myönteiset kokemukset luovat perustan myös myöhemmälle myönteiselle kehitykselle niin, että myönteisyys vain lisääntyy.

Vahvuudet ja suojaavat tekijät perhe- ja kasvuyhteisöissä auttavat lasta ja nuorta selviytymään ristiriitaisista ja vaikeista kokemuksistaan elämässään. Tutkimusten mukaan myönteinen ajattelu ja myönteiset emotionaaliset tilat, kuten optimismi ja pystyvyysusko näyttävät olevan psykologisia resursseja, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon, sairauden ehkäisyyn ja elämään yleensä. [\[18\] \(#cite-text-0-20\)](#)

Myönteiset tunteet edistävät kognitiivista joustavuutta ja kykyä omaksua erilaisia näkökulmia sekä ratkaista ongelmia. Myönteisten ja kielteisten emotionaalisten kokemusten merkitys fysiologiaan, erityisesti immuunijärjestelmään ja sitä kautta terveyteen positiivisesti tai negatiivisesti on merkittävää (vrt. esimerkiksi stressi ja sydänsairaudet). Neuroimmunologinen tutkimus osoittaa, että elämän vaikeuksissa luottamusta ja toivoa omaavan ihmisen immuunipuolustus on parempi kuin ihmisen, jolta puuttuu toivoa. Lisäksi usko omaan kykyyn säädellä tunnekokemuksia vaikuttaa suoraan esimerkiksi masennuksen määrään. Sosiaaliset suhteet, yhteisöllisyys ja onnistumisen kokemukset ylläpitävät terveyttä ja toimivat puskureina hyvinvointiin liittyville ongelmille. [\[19\] \(#cite-text-0-21\)](#)

Suojaavia tekijöitä voidaan jakaa yksilöön, sosiaalisiin suhteisiin ja ympäristöön liittyvinä. Yksilöön liittyviä suojaavia tekijöitä ovat elämänhallinta, itsensä arvostaminen, itseluottamus, oppimiskyky, ongelmanratkaisutaito sekä sosiaaliset taidot. Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä tekijöitä ovat perheen ja ystävien tuki sekä koulu- ja työyhteisön ilmapiiri (ei kiusaamista). Ympäristöön liittyviä tekijöitä ovat turvallinen elinympäristö, koulutusmahdollisuudet, myönteiset kokemukset koulusta, osallisuus, kuulluksi tuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin. [\[20\] \(#cite-text-0-22\)](#)

Lapsuuden aikaiset usein toistuvat kielteiset ja traumaattiset kokemukset herkistävät ihmisiä stressin sietokyvyn osalta muita helpommin haavoittuviksi. Lapsuudessa syntynyt pysyvä haavoittuvuusalttius taas varjostaa tulevaisuutta aikuisuuteen asti. Toisaalta emme ole koskaan täysin suojassa elämän traumaattisilta tai stressaavilta kokemuksilta. [\[18\] \(#cite-text-0-20\)](#) [\[21\] \(#cite-text-0-24\)](#) [\[22\] \(#cite-text-0-25\)](#) Lapset ja nuoret kokevat eri kehitysvaiheissa olevat tapahtumat yksilöllisesti ja

eri tavalla riippuen perimästä, temperamentista ja yksilölle läheisten ihmissuhteiden tuottamasta suojasta tai ei- suojasta lapsen kasvun aikana. Kriisit ja vastoinkäymiset kuuluvat elämään, mutta niistä selviytyminen voi olla helpompaa, jos on opittu erilaisia ongelmien selvittely- ja ratkaisutaitoja. Lisätään tietoisesti positiivista vuorovaikutusta ja tietoutta onnistumisista ja vahvuuksista [\[23\]](#) (#cite-text-0-26) [\[24\]](#) (#cite-text-0-27) [\[22\]](#) (#cite-text-0-25) [\[21\]](#) (#cite-text-0-24)

Osallisuus edistää lasten ja nuorten hyvinvointia

Osallisuutta voidaan määritellä useasta eri näkökulmasta. Lasten oikeuksien sopimuksen artikla 12 [\[25\]](#) (#cite-text-0-30) määrittelee osallisuuden siten, että lapsella on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa. Osallisuus on kuulumista ja vaikuttamista omassa päivittäisessä yhteisössä, kuten koulussa. Tällöin tulee nähdä ja kuulla sekä saa valtaa ja vastuuta yhteisön jäsenenä. [\[12\]](#) (#cite-text-0-13) [\[15\]](#) (#cite-text-0-17) [\[26\]](#) (#cite-text-0-33) Eskelinen [\[27\]](#) (#cite-text-0-34) määrittelee osallisuuden yksilön kokemukseksi omista kyvyistään olla mukana laatimassa ryhmän tai yhteisön toimintaa.

Lapsen ja nuoren osallisuuden kokemus koostuu siis oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuudesta ilmaista mielipiteensä. Lasten ja nuorten omat äännet tulevat esille, kun lapset ja nuoret ovat koulu yhteisöissä mukana tutkimassa ympäristöä tai toimintaa ja heille tärkeät sekä merkitykselliset asiat tiedostetaan. Keskeistä olisi ilmaista, että lapsia ja nuoria ymmärretään heidän oman tilan ja mielen maiseman näkökulmasta. Tällöin lapsen ja nuoren viesteihin reagoidaan nopeasti, johdonmukaisesti ja asianmukaisesti heidän aikomuksiaan oikein tulkiten. [\[28\]](#) (#cite-text-0-35) [\[29\]](#) (#cite-text-0-36) [\[29\]](#) (#cite-text-0-36) [\[36\]](#)

Myönteiset tunteet auttavat ristiriitojen selvittelyssä ja tunteiden ilmaisussa, joilla on merkitystä hyvinvoinnille, terveydelle ja elämässä pärjäämiselle.

Kun lapsi tai nuori osallistuu koulu yhteisön toimintaan ja ilmaisee kokemuksiaan oman kehitysvaiheensa mukaisesti, hän saavuttaa psykososiaalisia taitoja. Kun lapset keskustelevat yhdessä heille tärkeistä asioista, he oppivat toinen toisiltaan ja saavat kokemuksen kuulumisesta johonkin yhteiseen. Kun lapsi tai nuori ilmaisee asioitaan hänelle ominaisella tavalla, vahvistuu hänen oma ajattelunsa. Positiivinen ja vastavuoroinen vuorovaikutus sekä vahvuuksien nimeäminen lisäävät myönteisiä tunteita, joiden tiedetään vaikuttavan kognitiiviseen ajatteluun ja kykyyn omaksua asioita sekä toimia. Myönteiset tunteet auttavat ristiriitojen selvittelyssä ja tunteiden ilmaisussa, joilla on merkitystä hyvinvoinnille, terveydelle ja elämässä pärjäämiselle. [\[28\]](#) (#cite-text-0-35) [\[30\]](#) (#cite-text-0-39)

Esimerkki Kempeleen koulujen toiminnasta

Kempeleessä on pyritty lisäämään nuorten osallisuutta erilaisilla sopimuksilla ja strategioilla. Kempeleen kunta on mukana Muutos Nyt Pohjois-Pohjanmaa hyvinvointisopimuksessa. Tämän hyvinvointisopimuksen yhteistoiminnan tavoitteeseen on kirjattu, että kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa pyritään hyvinvoinnin edistämiseen, varhaiseen puuttumiseen ja osallisuuden

lisäämiseen. [\[31\] \(#cite-text-0-40\)](#)

Kempeleessä on laadittu Hyvän kasvun strategia, jossa osallisuutta koskevassa osuudessa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen Pikkuparlamentin toiminnan kehittämisen muodossa. Pikkuparlamentin toiminnan avulla lapset ja nuoret on saatu kiinnostumaan yhteisten asioiden hoitamisesta. [\[32\] \(#cite-text-0-41\)](#)

Vuonna 2013 Pikku Parlamentin kehittämisprosessissa Kempeleeseen on noussut myös nuorten vaikuttamiskanava, nuorten foorumi, joka on keskusteleva ja pohtiva foorumi nuorille. Nuorten foorumi ottaa kantaa nuoria koskeviin asioihin ja käy keskustelua kunnan päättäjien kanssa. Edellä mainitut foorumit ajavat lasten ja nuorten asioita päätöksenteossa. [\[33\] \(#cite-text-0-42\)](#) [\[34\] \(#cite-text-0-43\)](#)

Kempeleen kirkonkylän koululla oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa ja olla osallisena muun muassa oppilaskunnan kautta. Rehtoreiden **Pentti Rautakosken** ja **Jukka Ojalan** mukaan toiminnan on aloittanut syksyllä 2014 myös Lasten foorumi. Tavoitteena on saada myös alaluokkien oppilaiden ääni ja mielipiteet kuuluviin heitä koskevissa asioissa.

Kohti dialogista pedagogiikkaa

Professori Veli-Matti Värri [\[35\] \(#cite-text-0-44\)](#) on kuvannut dialogista pedagogiikka. Opettaja on oppilaita kokeneempi kulttuuria välittävissä asioissa. Opettaja ei kuitenkaan elä samassa elämäntilanteessa kuin lapset ja nuoret, eikä hän jaa samaa tulevaisuutta. Oppilas on opettajalle samanaikaisesti tuttu ja tuntematon. Tästä johtuen opettajan ja oppilaan välinen dialoginen suhde on tärkeää.

Martin Buberin [\[36\] \(#cite-text-0-45\)](#) dialogista kasvatusajattelua kuvataan seuraavina periaatteina:

1. Kuuntelu, herkkyys, lapsen koko olemukselle – ei vain älyllisille kyvyille.
2. Tietoisuus kasvavan yksilön erityisistä tarpeista.
3. Lapsen elämän ainutlaatuisuuden hyväksyminen ja ehdoton kunnioittaminen.

Mihail Bahtinin [\[37\] \(#cite-text-0-46\)](#) mukaan auktoritatiivinen puhe on suljettua, puhetta ei kehitellä yhdessä ja puhe vaatii toisia tunnustamaan ja omaksumaan sanotun. Dialoginen puhetapa on Bahtinin mukaan avointa ja kutsuu ajattelemaan yhdessä. Tällöin ei edellytetä, että ihmiset ovat tai voisivat olla samanlaisia. Tällöin jokaisen ainutlaatuisuus, toisen tuntemattomuus tekee dialogin tarpeelliseksi. [\[38\] \(#cite-text-0-47\)](#)

Läsnäoloa voidaan kehittää antamalla etusija kommentteille tästä hetkestä tässä keskustelussa. Asiakkaiden sanomaa seurataan ja omia johdattelevia kommentteja vältetään. Keskusteluissa ilmaisuihin vastataan, jotta asiakkaille tulee tulla tunne, että heidän sanomaansa pidetään tärkeänä. Lisäksi huomioidaan kaikkien eri äänet tasapuolisesti. Keskusteluissa pyritään dialogisiin kommentteihin, puhutaan minä muodossa ja edetään rauhallisesti, jolloin tauot ja hiljaiset hetket edistävät dialogia. Asioita vältetään lausumasta yleisinä ja subjektittomina mielipiteinä. Lisäksi omia sisäisiä kommentteja ja ruumiin tuntemuksia kuunnellaan. Keskustelujen jälkeen varataan aikaa tilanteen reflektointiin muiden työntekijöiden kanssa. [\[38\] \(#cite-text-0-47\)](#)

Opetuskäytännöissä läsnäolon edistäminen voi näkyä esimerkiksi siten, että oppilaiden kysymyksiä ja kommentteja arvostetaan. Opetussisällöt liitetään oppilaita juuri sillä hetkellä askarruttaviin kysymyksiin, jolloin oppilaiden tarjoamiin mahdollisuuksiin tartutaan. Oppilaille vastataan nyökkäämällä tai muutoin ilmaisemalla, että olet huomionnut hänet ja pidät hänet mukana. Oppimiselle luodaan turvallinen, oppimiselle otollinen ilmapiiri kiinnostamalla niistä

oletuksista, joita oppilailla on, vaikka ne olisivatkin ”väärää” tai virheellisiä. Niitä avataan oppilaiden kanssa mahdollisina, mutta kuitenkin tarkistamista kaipaavina ajatuskulkuina. Oppilaiden annetaan opettaa opettajaa siitä, millainen on olla lapsi tai nuori nyt ja miltä asiat näyttävät opettajalle tuntemattomasta perspektiivistä. [38] (#cite-text-0-47) [29] (#cite-text-0-36)

Dialogisen kohtaamisen tiloja voidaan tarkastella yhtä aikaa kolmesta tilan näkökulmasta, joita ovat fyysinen tila eli onko tilaa vuoropuhelulle, sosiaalinen tila eli osallisten kohtaaminen kasvokkain ja mentaalinen tila eli kiinnostus toisten näkökulmiin ja suuntautuminen vuoropuheluun. Kun ihmiset saavat kokemuksia dialogisesta kohtaamisesta, he alkavat luultavasti odottaa sellaista. He huomaavat eron avoimuuden ja takanapäin toimimisen, kuuntelemisen ja kuuntelemattomuuden, kuulluksi tulemisen ja sivuutetuksi tulemisen välillä. [38] (#cite-text-0-47)

Opettaja joutuu ottamaan vanhempien kanssa puheeksi myös huolen lapsen tilanteesta. Huolen puheeksi ottaminen vaatii taitoa. Dialoginen työskentely voisi toteutua esimerkiksi niin, että työntekijä tai opettaja valmistautuu dialogiin lapsen huoltajan kanssa seuraavalla tavalla:

”Pohdi omaa huoltasi. Mieti, missä asioissa tarvitset huoltajien apua lapsen tukemisessa. Mikä lapsen kanssa työskentelyssä on hyvää ja toimivaa. Pohdi, miten voisit ilmaista hyvät toimivat asiat sekä huolesi niin, ettei puheesi tule tulkituksi moitteeksi tai syytteeksi. Ennakoi, mitä tapahtuu, jos teet, mitä ajattelit – millaista vastausta sanasi kutsuvat. Elä itseksesi ajatuksin tai työkaverin kanssa ääneen puhuen tapaa, joka aukaisee mahdollisuuksia jatkaa kunnioittavan vuoropuhelun hengessä. Muuta lähestymistapaasi, jos ajatuskokeesi tuottavat kielteisen tunteen eli ennakoinnin siitä, että dialogiin ei päästä. Kun tunnet löytäneesi rakentavan ja kunnioittavan lähestymistavan, ota huolesi puheeksi sopivan ajan tullen ja sopivassa paikassa. Ole joustava. Pohdi jälkepäin, mitä tapahtui ja mitä opit. Miten turvaat osaltasi dialogin ja yhteistyön jatkamisen. Muista ennen kaikkea, että olet pyytämässä apua huoltasi vähentämiseen. Lapsen auttamisen kannalta on tärkeää päästä jatkamaan yhteistoimintaa ja dialogia.” [38] (#cite-text-0-47)

Lähteet

1. [^][Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. \(toim.\) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen - Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki.](#)
2. [^][abc](#)Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu – Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen UNICEF, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 5. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 7.10.2015. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf
3. [^]Child and youth participation in Finland. A Council of Europe policy review. 2011. Directorate General of Social Cohesion. Programme "Building a Europe for and with children. Council of Europe. Strasbourg. Hakupäivä 21.10.2015. http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/PolicyReview_en.pdf
4. [^]Karhuvirta, T. & Mäntyselä-Lamppu, S. 2012. Näkymätön ja hajuton oppilaskuntatoiminta ei yllä tavoitteisiin. Nuorisotutkimus 1.
5. [^]Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Oppaita 63. Stakes. Helsinki.
6. [^][ab](#)Berscheid, E. I. 2006. Ihmisen suurin vahvuus: Toiset ihmiset. Teoksessa L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (toim.) Ihmisen vahvuuksien psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy, 47–56.
7. [^]Caprara, G.V. & Cervone, D. 2006. Persoonallisuus toimivana itsesäätelävänä järjestelmänä. Teoksessa L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (toim.) Ihmisen vahvuuksien

- psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy, 69–82.
8. [^][Cantor, N.](#) 2006. Lähtökohtana konstruktivinen kognitio, tavoitteet ja persoonallisuus. Teoksessa L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (toim.) Ihmisen vahvuuksien psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy, 57–68.
 9. [^][Ryff, C.D. & Singer, B.](#) 1998. The contours of positive human health. *Psychological Inquiry* 9, 1–28.
 10. [^][Ryff, C.D. & Singer, B.](#) 2000. Interpersonal flourishing: A positive health agenda for the new millennium. *Personality and Social Psychology Review* 4, 30–44.
 11. [^][Eväsoja, M.](#) 2010. Taiteet terveyden, hyvinvoinnin ja työssä jaksamisen edistäjänä. *Taiteessa tapahtuu* 3, 26–28.
 12. [^][ab](#)[Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S.](#) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
 13. [^][Koivisto, K. & Rautakoski, P.](#) 2013. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koulu yhteisössä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 10. Hakupäivä 7.10.2015.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201306053843>
 14. [^][Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.](#) 2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
 15. [^][ab](#)[Kiilakoski, T.](#) 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. *Muistiot* 6. Opetushallitus.
 16. [^][Poikolainen, J.](#) 2014. Lasten positiivien hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita. *Nuorisotutkimus* 2 (32). Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Kokkola: Gummerus.
 17. [^][Lehtonen, J.](#) 2011. Tietoisuuden ruumiillisuus. *Mieli, aivot ja olemassaolon tunne.* Duodecim. Porvoo: Bookwell Oy.
 18. [^][ab](#)[Isen, A. M.](#) 2006. Myönteinen tunne ihmisen vahvuuden lähteenä. Teoksessa L.G. Aspinwall & U.M. Staudinger (toim.) Ihmisen vahvuuksien psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy, 186–201.
 19. [^][Aspinwall, L-G. & Staudinger, U.M. \(toim.\)](#) 2006. Ihmisen vahvuuksien psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy, 6–17.
 20. [^][Vuorilehto, M., Larri, T., Kurki, M. & Hätönen, H.](#) 2014. Uudistuva mielenterveystyö. Fioca Oy. Helsinki. Edita Prima Oy.
 21. [^][ab](#)[Sinkkonen, J.](#) 2001. Kiintymyssuhteen yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 146–171.
 22. [^][ab](#)[Lönnqvist, J.](#) 2005. Tee hyvä sijoitus: Anna aikaa lapselle! Pääkirjoitus. *Kansanterveyslehti* 9. Hakupäivä 7.6.2015.
<http://demo.seco.tkk.fi/tervesuomi/item/ktl:9602>
 23. [^][Fryers, T.](#) 2007. Children at Risk. Childhood Determinants of Adult Psychiatric Disorder. Research Report 167. Stakes. Helsinki.
 24. [^][Hautamäki, A.](#) 2001. Kiintymyssuhdeteoria - teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy, 146–171.
 25. [^][YK:n yleissopimus LAPSEN OIKEUKSISTA.](#) 1989. Unicef. Hakupäivä 21.10.2015.
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
 26. [^][Rouvinen-Wilenius, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. \(toim.\)](#) 2011. Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjinä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9. Hakupäivä 7.10.2015.
http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012.pdf
 27. [^][Eskelinen, K.](#) 2012. Iltapäivätoiminnan osallistumisen tilat ja puhuvat kuvat. *Nuorisotutkimus*

30 (1), 20–34.

28. [^]abKoivisto, K. & Rautakoski, P. 2013. Yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 15 vuotta. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 12. Hakupäivä 7.10.2015.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201305303769>
29. [^]abcMoilanen, P. 2009. Oppilas maailmansa tutkijana ja rakentajana. ERIKA – Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto 3. Täydennyskoulutuskeskus. Erityiskasvatuksen tiimi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Kirjapaino Kari Ky, 33–34.
30. [^]Koivisto, K. & Rautakoski, P. 2013. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koulu yhteisössä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 10. Hakupäivä 7.10.2015.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201306053843>
31. [^]Muutos Nyt hyvinvointisopimus 2013–2017. Muutos nyt Pohjois-Pohjanmaa. Hakupäivä 7.10.2015.
<http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=2491>
32. [^]Hyvän kasvun strategia 2010-2014. Kempeleen kunta. Hakupäivä 21.10.2015.
<http://www.kempele.fi/media/tiedostot/kunta-ja-hallinto/saannot-ja-suunnitelmat...>
33. [^]Määttä, R. & Väisänen, R. 2015. Osallisuudella nuorelle hyvinvointia koulu yhteisössä. Kempeleen Kirkonkylän yhtenäiskoulun seitsemäsluokkalaisten kokemuksia terveyttä, hyvinvointia sekä oppimista tukevista asioista koulussa. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Oulun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 7.10.2015.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201502122168>
34. [^]Pohjanoksa, V. 2011. Yhteisöllisyys – osa lapsen hyvää arkea. Teoksessa P. Marjanen & E. Lindfors (toim.) Lapsen ja nuoren hyvä arki. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 41. Helsinki: Edita Prima Oy, 38–53.
35. [^]Värri, V-M. 1997. Hyvä kasvatusta – kasvatusta hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press.
36. [^]Buber, M. 1999. Minä ja Sinä. 3. p. Suom. J. Pietilä. Juva: WSOY.
37. [^]Bakhtin, M. 1981. Dialogic imagination. Austin: Texas University Press.
38. [^]abcdeArnkil, T. & Seikkula, J. 2014. Nehän kuunteli meitä. Dialogeja monissa suhteissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy.